

ВИДОЗМІНА АРХІТЕКТУРНОГО ОБРАЗУ БУДІВЕЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ЧАСУ ПОЯВИ ПЕРШИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

© Мартинів О. О., 2017

У статті розглянуто історію формування архітектурно-просторового рішення та образу будівель вищих навчальних закладів. Висвітлено світовий досвід проектування університетських будівель, що дало змогу встановити тенденції формування їхньої архітектури і підтвердило важливість упровадження цих принципів для розвитку вищої школи в нашій державі.

Ключові слова: формоутворення, процес, архітектурна форма, вищий навчальний заклад, університет.

Постановка проблеми

Вищий навчальний заклад завжди був і є невіддільною складовою життя та розвитку суспільства. За останні півстоліття, завдяки модернізації та зміні архітектурних рішень, університети кардинально змінили вектор свого розвитку. Сьогодні університети вийшли на новий щабель розвитку, і якості освіти, і зовнішнього вигляду. Багато з них широко відомі і за межами своєї держави, вони виконують роль “домінантного” об’єкта, що позитивно впливає на імідж своєї країни загалом. Закордонний досвід багатий на такі приклади, а от в нашій державі їх поки що дуже мало. Саме тому вивчення цього питання є надзвичайно актуальним у напрямку розвитку вищої школи в Україні.

Аналіз досліджень та публікацій

Науковий контекст дослідження складають розробки українських вчених у царині проектування вищих навчальних закладів, а саме Л. М. Ковальський [1], Г. Л. Ковальська [1], С. М. Лінда [2], Б. С. Черкес [2], О. С. Стасюк [3], Л. О. Шулдан [4], В. І. Проскураков [4]. Однак у більшості наукових досліджень мало уваги приділено природі архітектурного формоутворення будівель вищих навчальних закладів, вивченню тенденцій модифікацій їхніх типологічних ознак та принципів. Усе це свідчить про актуальність цієї теми, що і зумовило вибір напряму дослідження в науковому та практичному аспектах.

Мета статті

Розглянути процес формування архітектурного образу будівель вищих навчальних закладів крізь призму різних історичних етапів. Згідно з цим дослідженням відповісти на питання: чи залишились сталі тенденції формоутворення будівель університетів, що збереглись й до сьогодні та являються актуальними для використання в формуванні об’ємно-просторової структури? Чи існує в сучасному світі таке явище, як візуальна упізнаваність університетських будівель? А також надати загальні рекомендації щодо архітектури будівель ВНЗ сучасності.

Виклад основного матеріалу

У межах дослідження просторової побудови будівель вищих навчальних закладів можна виділити такі етапи: Середньовіччя, Відродження, Просвітництва, Нового часу та Новітньої історії. Методологія нашого дослідження полягає в аналізі будівлі університету з кожного періоду для відображення повної картини:

В період Середньовіччя (V – початок XVI ст.) християнська церква була головною ідеологічною силою, яка визначила розвиток культури. Вона різко негативно сприйняла античну культуру, вважаючи її гріховною. Офіційною ідеологією був аскетизм (байдужість до світських благ і покора владі). Учені, невдоволені тим, що церковні школи ігнорували нові знання, що не відповідали догматам віри, і у XII ст. почали об'єднуватись у позацерковні спілки, які стали початком створення вищих спеціальних шкіл – університетів. Перші університети було відкрито в Болоньї (1158), Оксфорді (1168), Кембриджі (1209), Парижі (1253), Празі (1348) та в інших містах Європи. На 1500-й р. у Європі нараховувалося уже 65 університетів [5].

Сієнський університет. Розташований в місті Сієнна (Тоскана), Італія. Заснований 1240 році.

а

б

Рис. 1. Найстаріший навчальний корпус Сієнського університету [6]:

а – вигляд у забудові; б – вигляд з площі та головний фасад

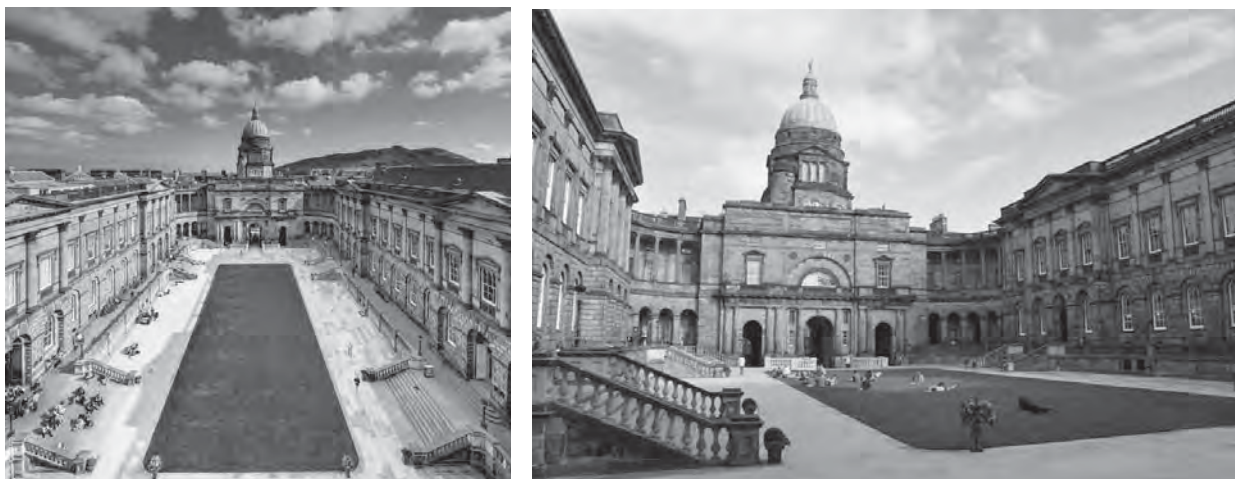
Характеристика форми будівлі: лінійна проста форма, симетрія з використанням домінанти, цілісність, вальмовий дах.

Використання засобів архітектурної композиції: симетрія фасадів, наявність однієї домінанти у вигляді вежі над головним входом, чіткий метр деталей та вікон, контраст маси стіни та площ вікон, відчутна перевага стінової маси, статичність форми, матеріал впливає на сприйняття – підкреслює споруду та надає їй атмосферності та традиційності регіону.

Загальне враження від будівлі: традиційно історична архітектура старовинного італійського міста заснована на народних традицій регіону, асоціації зі :старовиною, оборонними будівлями, фортецею, палацом, ратушею, головною площею.

Відродження (XIV–XVI ст.) характеризується антифеодальністю, гуманістичним світоглядом, зверненням до культурної спадщини античності та її “відродженням”, обґрунтуванням права науки і розуму на незалежність від церкви, світським нецерковним характером культури та літератури [5]. Гуманістична педагогіка характеризується повагою до дітей, запереченням фізичних покарань, прагненням до вдосконалення здібностей дітей. Але, на жаль, ідеологія епохи Відродження, яка наповнила середньовічну освіту новим гуманістичним змістом, майже не змінила її.

Единбурзький університет. Розташований в місті Единбург, Шотландія . Заснований 1583 року.

а

б

Рис. 2. Будівля головного корпусу Единбурзького університету [7]:
а, б – вигляд з внутрішнього двору

Характеристика форми будівлі: лінійна проста форма, симетрія, цілісність, вальмовий дах та наявність куполів.

Використання засобів архітектурної композиції: симетрія всіх фасадів, наявність домікант у вигляді веж та парапетних виступів, чіткий метр деталей та вікон, рівновага фасадів, контраст маси стіни та віконних площ, значна перевага стінової маси, звернення до романського стилю, матеріал впливає на сприйняття – підкреслює статність та велич будівлі.

Загальне враження від будівлі: традиційно історична архітектура з романськими елементами, асоціації зі: старовиною, величчю, палацовими будівлями.

Просвітництво (друга пол. XVII ст. – XVIII ст.) характеризується продовженням гуманістичних традицій доби Відродження. В цей час відбувається швидкий розвиток природознавства та книгодрукування, починає складатися громадське життя [7]. Держава та церква намагаються стримувати вільнодумство, але в них це вже виходить набагато гірше. В освіті представники нового руху намагалися змінити загальний стиль старої школи, тому як неминуче постало питання про доцільність проведення релігійних занять взагалі.

Гетінгенський університет імені Георга Августа. Розташований в місті Гетінген, Німеччина. Заснований у 1734 р. англійським королем Георгом II, відкритий у 1737 р.

а

б

Рис. 3. Будівля головного корпусу Гетінгенського університету [8]:
а – вигляд будівлі за часів Георга Вайца (її засновником);
б – сучасний вигляд будівлі з головного фасаду

Характеристика форми будівлі: лінійна проста форма, симетрія з використанням порталів, цілісність, вальмовий дах.

Використання засобів архітектурної композиції: симетрія всіх фасадів, наявність центральних порталів, чіткий метр деталей та вікон, рівновага фасадів, контраст маси стіни та віконних площ, значна перевага стінової маси, звернення до класичного стилю, матеріал не впливає на сприйняття будівлі.

Загальне враження від будівлі: традиційно класична архітектура, асоціації зі: строгістю, стриманістю, впорядкованістю, парністю, чіткими правилами, урядовими будівлями та університетами в класичному розумінні.

Новий час (XVII ст. – до кінця XIX ст.) знаменується Англійською (XVII ст.) та Французькою у (XVIII ст.) революціями, що відкрили абсолютно нову сторінку в історії Європи. Центр життя виробничої, культурної, соціально-політичної діяльності змістився у міста, де бурхливо почали розвиватися різноманітні форми промислової діяльності. Це одна важлива особливість культури Нового часу – її багатонаціональність, багатомовність. Середньовічна латинь поступилася національним мовам. Розвиток знань, зростання освіти розглядаються як рушійна сила суспільного прогресу.

Віденський університет. Розташований у місті Відень, Австрія. Заснований у 1365 році. Головний корпус університету, що розташований на центральній вулиці Рінгштрассе, збудований понад століття тому.

а

б

Рис. 4. Будівля головного корпусу Віденського університету [9]:

а – вигляд будівлі у XVIII ст.; б – вигляд у контексті забудови

Характеристика форми будівлі: лінійна проста форма, симетрія, цілісність, вальмовий дах та наявність куполів.

Використання засобів архітектурної композиції: симетрія всіх фасадів, наявність доміант у вигляді веж, парапетних виступів та порталів, чіткий метр деталей та вікон, рівновага фасадів, контраст маси стіни та віконних площ, значна перевага стінової маси, матеріал не впливає на сприйняття.

Загальне враження від будівлі: традиційно історична архітектура з використанням декоративних елементів, асоціації зі: старовиною, величчю, пишністю, святковістю, парадністю, будівлями театрів та музеїв.

Новітня історія (XX ст. – наш час) – це час демократичного суспільства, засадами якого є виховання поваги до прав людини, компетентність, громадянська освіченість та вміння знаходити компроміс. У цей період відбувається формування інформаційно-технологічного суспільства. Крім того, виникає ідея співпраці європейських вишів, що сьогодні відома як “Болонський процес”. Він офіційно розпочався 19 липня 1999 року з підписання Болонської декларації більш ніж 20 країнами.

Зараз число країн збільшилось до 46, зокрема Україна долучилась до Болонського процесу у 2005 році. Ключовою метою є створення єдиного європейського освітнього простору.

Наньянгський технологічний університет. Розташований у Сінгапурі. Заснований у 1981 році.

а

б

Рис. 5. Будівля навчального корпусу Наньянгського технологічного університету [10]:
а – вигляд будівлі в контексті навколишнього середовища; б – вигляд зі входу у внутрішній двір

Характеристика форми будівлі: нелінійна форма, сполучення криволінійних форм (об’ємів), цілісна форма будівлі, криволінійний зелений дах, органічна архітектура.

Використання засобів архітектурної композиції: виражений центр розвитку форми, динамічність форми, контрастне поєднання текстур (велика площа застакнення та зелений дах), повна асиметрія фасадів, контраст об’ємів, пластичність форми, руйнування всіх композиційних прийомів класичної архітектури, але зі збереженням цілісності об’єму.

Загальне враження від будівлі: оригінальна складна та новаторська форма, “жива” органічна форма, що викликає позитивні емоції, асоціації з: природою, садами, листям, екологічністю, спокоєм, торгово-розважальним центром, медіатекою.

Висновки

Отже, ця дослідницька робота значно розширила уявлення про процеси формоутворення будівель ВНЗ. А згідно з отриманими результатами можна зробити такі висновки:

1. Детально аналізуючи архітектуру обраних університетів, стає очевидним, що будівлі ВНЗ не мали і не набули сталих тенденцій формоутворення, за якими їх можна точно ідентифікувати та впевнено сказати, що це саме університет, а не інша будівля громадського призначення. Такий факт можна пояснити тим, що цей тип будівель належить до представницького класу, який виконує домінуючу функцію. Він доволі чітко відрізняється від житла, але натомість між різними підвидами громадських споруд межа стирається. Будівлі ВНЗ можуть бути схожі на адміністративні, торгово-розважальні, офісні, майже на всі громадські типи, окрім сакрального та спортивного секторів, що мають свої чіткі відмінності.

2. Аналіз композиційного формоутворення будівель ВНЗ свідчить про їхню належність до авторських архітектурних стилів, що прийшли на зміну класичній стильовій архітектурі та модернізму. З плином часу, розвитком технологій будівництва, зміною професійного світосприйняття змінюється й архітектурне формоутворення. Архітектурні авторські стилі своїми засобами, різноманітними прийомами та характерними особливостями створюють унікальні будівлі, які вже не мають певних рис, за якими можна ідентифікувати новостворений об’єкт тільки як ВНЗ.

3. Форма будівель ВНЗ має відповідати своєму часові, бути унікальною та знаковою. Будівля університету повинна задовольняти найнагальніші потреби свого часу, при цьому відповідаючи сучасним принципам формоутворення, таким як:

Простота – простими формами та матеріалами можна сказати більше, ніж ліпниною і фронтонами;

Природність та екологічність – швидкість є невіддільною рисою сучасності. Місце, де людина може втекти від зовнішньої реальності і знайти емоційну стабільність, – це природа. Сучасна архітектура намагається зробити її ближчою;

Наявність повітря та світла – відкритий простір, натуральне світло, легкість скляних форм є невід’ємними елементами архітектури кожної будівлі;

Використання нових і старих матеріалів (різноманіття матеріалів) – у цій сфері архітектурний світ розвивається швидкими темпами. З’являються інноваційні матеріали, орієнтовані на екологічність та скорочення затрат. Відкриваються приховані особливості та конфігурації старожиливі ринку. Фаворити сьогодні – бетон, сталь, скло, дерево. Ця четвірка подібна до універсального коду, яким користуються архітектори зі всього світу.

1. Ковальський Л. М. *Архітектура вищих навчальних закладів. Університети 3-го тисячоліття* / Л. М. Ковальський, Г. Л. Ковальська ; під заг. ред. Л. М. Ковальського. – К.: Основа, 2011. – 253 с.
2. Черкес Б. *Національний університет “Львівська політехніка”: архітектурний атлас* / Черкес Б., Лінда С., Богданова Ю. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 404 с.
3. Стасюк О. С. *Формування архітектурного середовища вищих навчальних закладів другої половини XIX – першої половини XIX століття (на прикладі Львова) автореф.* / О. С. Стасюк – Л., 2003.
4. Проскураков В. І. *Архітектурні засоби енергозаощаджування під час проектування шкіл для малих сіл України* / В. І. Проскураков, Л. О. Шульдан. – Львів, 2007.
5. *Освіта у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації [Електр. рес.]*. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14566/>
6. *Сієнський університет*. – [Електр. рес.] – Режим доступу: <http://shnyagi.net/38710-10-samyh-staryh-universiteta-mira.html>
7. *Единбурзький університет*. [Електр. рес.]. – Режим доступу: <https://gofossilfree.org/usa/edinburgh-divestment-decision/>
8. *Геттінгенський університет*. [Електр. рес.]. – Режим доступу: <https://www.pointer.de/hochschulen/niedersachsen/goettingen/114/georg-august-universitaet-goettingen.htm>
9. *Віденський університет*. [Електр. рес.]. – Режим доступу: <http://www.art-prints-on-demand.com/a/austrian-school/theuniversityofviennaandt.html>
10. *Наньянгський технологічний університет*. [Електр. рес.]. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/osvitni-mozhливosti-singapur/>

O. Martyniv

Lviv Polytechnic National University,
Department of Architectural Constructions

MODIFICATION OF ARCHITECTURAL CHARACTER OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS BUILDING SINCE APPEARANCE OF THE FIRST UNIVERSITIES TO PRESENT TIME

© Martyniv O., 2017

Historically folded so, that the universities were born new knowledge, formed scientific hypotheses and theories, universal outlook on life and man. An university sent his activity to the grant of universal knowledge to the young people that formed the intellectual society elite. Therefore and in the modern world higher educational establishment is the inalienable constituent of society life and development. For the last halves a century, due to modernization and change of architectural approaches, universities cardinally changed the vector of the development.

Over the past half century, due to modernization and changing architectural solutions, universities have dramatically changed the vector of development. Today, universities have entered a new stage of development as well as education quality and appearance. Many of them are well-known outside the state,

they carry out the role of “dominant” object that positively influences on the image of the whole country. Foreign experience is rich on such examples, but our country has not so much. For this reason a study of this question is extraordinarily actual in direction of development of higher school in Ukraine.

The scientific context of research is folded by developments of the Ukrainian scientists in the area of higher educational establishments design, namely L. Kowalski, H. Kovalska, S. Linda, S. Stasyuk, L. Shuldan, V. Proskuryakov. However in most scientific researches small attention is spared to nature of university architectural shape formation, to the study of modification tendencies of them typology signs and principles. All of it testifies to actuality of this theme, that stipulated a choice of direction in scientific research.

For this reason this research is called to consider the development process of university building architectural character forming on the different historical stages. In obedience to this analysis will be drawn conclusion and there will be these answers for a question: is there such phenomenon in the modern world as visual recognition of university buildings? Are there unchanging elements of universities building volume-spatial structure that were saved until now and are valid for the use in in the design?

Methodology of this work envisages for the reflection of complete picture the selection of five historical stages with the aim of analysis one university building from each stage. The analysis of architectural character was conducted after such aspects, as description of building form, use of architectural composition facilities and common impression from the object. Next was the systematization of the obtained data on which final conclusions were made.

Key words: shape formation, process, architectural form, higher educational establishment, university.